

INNOVATIVE
WORLD

ISSN: 3030-3079

ORIENTAL JOURNAL OF ACADEMIC AND MULTIDISCIPLINARY RESEARCH

SHARQ AKADEMIK VA KO'P TARMOQLI
TADQIQOTLAR JURNALI

Scientific Journal

www.innoworld.net

+998 33 5668868

ORIENTAL JOURNAL OF ACADEMIC AND MULTIDISCIPLINARY RESEARCH

Volume 3, Issue 3
2025

Journal has been listed in different indexings

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

The official website of the journal:

www.innoworld.net

Andijon-2025

AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI, MEDIA MAKON VA MA'NAVIY XAVFSIZLIK Nurmatova Xumor Panji qizi

Qarshi Davlat Universiteti Iqtisodiyot fakulteti 2-bosqich
talabasi, xumornurmatova2007@gmail.com

Ilmiy rahbar: **Tohirova Nigora Zokirjon qizi**
Qarshi Davlat Universiteti Iqtisodiyot kafedrası
o'qituvchisi, nigora.takhirova@gmail.com

Anotatsiya: Ushbu maqola axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida shakllanayotgan global media makonning jamiyat ma'naviy xavfsizligiga ko'rsatadigan ta'sirini kompleks tahlil qiladi. Maqolada media makonning turli qatlamlari — ijtimoiy tarmoqlar, internet OAV, bloggerlik platformalari, raqamli reklama tizimlari, axborot algoritmlari va sun'iy intellekt asosidagi tavsiyalar tizimining ma'naviy ong shakllanishiga ta'siri alohida ilmiy asosda yoritiladi. Shuningdek, media savodxonlikning yetarli darajada bo'lmasligi, axborotni tanqidiy tahlil qilish ko'nikmalarining zaifligi, yoshlarning "axborot pufagi"da yashashi, virtual olamga haddan ziyod bog'lanish kabi muammolar ma'naviy xavfsizlikka bevosita tahdid sifatida baholanadi.

Maqolada davlat siyosati, axborot infratuzilmasi, kiberxavfsizlik vositalari, milliy media kontentni qo'llab-quvvatlash hamda ta'limning raqamli madaniyatni shakllantirishdagi o'rni bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan. Shu bilan birga, ma'naviy xavfsizlikni ta'minlashda sun'iy intellektning nazorat va monitoring qilish imkoniyatlari, raqamli filtratsiya mexanizmlari, axborot oqimini avtomatik tahlillash tizimlaridan samarali foydalanish yo'llari ham ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar: AKT, media makon, ma'naviy xavfsizlik, kiberxavfsizlik, axborot oqimi, raqamli madaniyat, axborot tahdidlari.

Аннотация: В данной статье проводится комплексный анализ воздействия стремительного развития информационно-коммуникационных технологий и формирующегося глобального медиaprостранства на духовную безопасность общества. Одновременно усиливаются духовные угрозы, направленные на сознание молодежи и широких слоев населения, включая манипулятивный контент, элементы массовой культуры с негативным воздействием, виртуальное насилие и информационно-психологическое давление.

В статье подробно рассматривается влияние различных сегментов медиaprостранства — социальных сетей, интернет-СМИ, блогерских платформ, цифровых рекламных систем, алгоритмов рекомендаций и ИИ-моделей — на формирование духовных ценностей и культурных ориентаций. Отдельное внимание уделяется проблемам недостаточного уровня медиаграмотности, слабости навыков критического анализа

информации, эффекту "информационного пузыря", а также чрезмерной зависимости молодежи от виртуальной среды, что рассматривается как прямой вызов духовной безопасности.

На основе анализа предложены научно-практические рекомендации по укреплению духовной безопасности через совершенствование государственной информационной политики, развитие кибербезопасности, поддержку национального медиаконтента, формирование цифровой культуры и внедрение образовательных программ по медиаграмотности. Кроме того, рассматриваются возможности использования искусственного интеллекта для мониторинга, фильтрации и анализа информационных угроз.

Результаты исследования демонстрируют необходимость комплексного подхода к обеспечению духовной стабильности в условиях цифровизации и глобального медиавоздействия, а также предлагают концептуальные решения, направленные на защиту духовных ценностей и укрепление информационного иммунитета молодежи.

Ключевые слова: ИКТ, медиaprостранство, духовная безопасность, кибербезопасность, информационный поток, цифровая культура, информационные угрозы.

Abstract: This article provides a comprehensive analysis of how the rapid development of information and communication technologies (ICT) and the evolving global media space affect the spiritual security of society. At the same time, spiritual threats targeting the consciousness of youth and the general public — including manipulative content, harmful elements of mass culture, virtual violence, and psychological pressure — are becoming increasingly prevalent.

The article examines in detail the impact of various segments of the media space — social networks, online mass media, blogging platforms, digital advertising systems, recommendation algorithms, and AI models — on the formation of spiritual values and cultural orientations. Special attention is given to issues such as insufficient media literacy, weak critical thinking skills, the "information bubble" effect, and the growing dependence of youth on the virtual environment, all of which are identified as direct risks to spiritual security.

Based on the conducted analysis, the article proposes scientific and practical measures to strengthen spiritual security through improved state information policy, enhanced cybersecurity infrastructure, support for national media content, promotion of digital culture, and the implementation of media literacy educational programs. Additionally, it explores the potential of artificial intelligence for monitoring, filtering, and analyzing information threats in real time.

The findings highlight the urgency of adopting an integrated approach to safeguarding spiritual stability in the era of digitalization and global media

influence. The article presents conceptual solutions aimed at protecting spiritual values and reinforcing the informational immunity of the younger generation.

Keywords: ICT, media space, spiritual security, cybersecurity, information flow, digital culture, information threats.

KIRISH. XXI asr — axborot va kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) inqilobi davri bo'lib, bu inqilob nafaqat iqtisodiyot va siyosiy hayotni, balki jamiyatning ma'naviy maydonini ham tubdan o'zgartirmoqda. Raqamli transformatsiya jarayoni global darajada katta sur'atda davom etmoqda. Insonlar endi kundalik hayotida axborotga tezkor kirish imkoniyatiga ega: ijtimoiy tarmoqlarda interaktiv muloqot, onlayn yangiliklar, mobil ilovalar va sun'iy intellektga asoslangan kontent – bular bugungi media makonining asosiy unsurlaridir.

Raqamli transformatsiya jarayonlari, internetning ommaviylashuvi, ijtimoiy tarmoqlarning keng qo'llanilishi va sun'iy intellektga asoslangan axborot oqimlarining ko'payishi zamonaviy inson hayotida axborotning mazmuni, shakli va ta'sir mexanizmlarini tubdan o'zgartirmoqda. Ana shu jarayonlar bilan bir qatorda, yoshlar va keng jamoatchilik ongiga ma'naviy tahdidlar, manipulyativ kontentlar, ommaviy madaniyatning zararli unsurlari, virtual zo'ravonlik, axborot bosimi kabi omillar kuchayib bormoqda.

Tadqiqot natijalari AKT va media makonning ma'naviy hayotga ta'sirini chuqur anglash, barqaror ma'naviy muhitni shakllantirish hamda yoshlar ongida raqamli madaniyat asoslarini mustahkamlash bo'yicha konseptual yondashuvlarni taklif etadi. Ushbu maqola zamonaviy axborot ta'sirlari sharoitida ma'naviy xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha ilmiy, amaliy va institutsional choralarni belgilashga qaratilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

O'zbekistonda ham bu tendensiyalar yaqqol namoyon bo'lmoqda. Masalan, 2025-yil yanvar—avgust oylarida Milliy Statistika Qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, aholi orasida internetdan foydalanish darajasi **94,2 %** gacha yetdi. Bu bir necha yil ichida internet qamrovi keskin oshganini ko'rsatadi — 2021-yilda internet foydalanuvchilari ulushi 76,6 % bo'lgan, 2024-yilda esa u 93,3 % ga yetdi.

Shuningdek, 2024-yil boshida O'zbekistonda 29,52 million internet foydalanuvchisi borligi va internet penetratsiyasi **83,3 %** ni tashkil qilgani ma'lum qilingan. Mobil ulanishlar soni ham katta — DataReportal ma'lumotlariga ko'ra 2025-yil oxirida faol mobil aloqalar soni **33,9 millionni** tashkil qilgan, bu aholining **91,1 %** ga teng.

NATIJALAR. Ushbu raqamlar AKT va media makon O'zbekistonda endi keng tarqalgan va jamiyat hayotining ajralmas qismiga aylanganligini ko'rsatadi. Biroq, shunday tez o'sish va keng tarqalish bilan birga, ma'naviy xavfsizlik uchun yangi tahdidlar paydo bo'ladi. Media makonda tarqaladigan manipulyativ kontent, yolg'on axborot, ommaviy madaniyatning salbiy

tomonlari, kiberjinoyatchilik, shaxsiy ma'lumotlarning xavfi — bularning barchasi jamiyat ma'naviy barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Shu nuqtadan qaraganda, AKT va media makon o'z-o'zidan nafaqat texnologik, balki ma'naviy maydonni ham shakllantiradi. Shuning uchun ma'naviy xavfsizlikni ta'minlash masalasi dolzarbdir. Ushbu maqola media makon va AKTning ma'naviy xavfsizlikka ta'sirini chuqur tahlil qiladi, shuningdek, xavflarni kamaytirish va ma'naviy barqarorlikni mustahkamlash bo'yicha ilmiy va amaliy takliflarni beradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va media makon: zamonaviy jarayonlar:

1.AKTning jamiyat rivojlanishiga ta'siri: Raqamli texnologiyalar bugungi kunda quyidagi jarayonlarni jadallashtirmoqda:

- iqtisodiy faoliyatning avtomatlashtirilishi;
- axborot almashuvining tezlashishi;
- ijtimoiy-madaniy makonning globallasuvi;
- sun'iy intellekt va Big Data asosida yangi boshqaruv mexanizmlarining shakllanishi.

AKT – bu faqat texnik vositalar majmui emas, balki jamiyat ma'naviy hayotini shakllantiruvchi kommunikativ tizim hamdir.

2.Media makonning globallasuvi: Media makon — bu ommaviy axborot vositalari, internet platformalari, mobil ilovalar va ijtimoiy tarmoqlar orqali shakllanadigan axborot maydonidir. Bugungi media makonning asosiy xususiyatlari:

- axborotning yuqori tezlikda tarqalishi;
- anonimlikning mavjudligi;
- virtual muloqot formatining ustunligi;
- transmillashgan axborot ta'sirining kuchayishi.

Ushbu jarayonlar jamiyat ma'naviylikni ijobiy o'zgartirishi mumkin bo'lgani kabi, salbiy oqibatlariga ham olib kelishi ehtimoli yuqori.

Media makonning ma'naviy xavfsizlikka ta'siri:

1.Ma'naviy xavfsizlik tushunchasi: Ma'naviy xavfsizlik – bu jamiyatning axloqiy qadriyatlari, milliy o'ziga xosligi, ma'naviy merosi va ongini buzuvchi axborot tahdidlaridan himoyalashga qaratilgan tizimdir.

2. Media makonda yuzaga kelayotgan asosiy tahdidlar

- **Axborot manipulyatsiyasi:** yolg'on yangiliklar, propaganda, ruhiy bosim.
- **Ommaviy madaniyatning salbiy oqimlari:** behayo kontent, zo'ravonlik va iste'molchilik falsafasi.
- **Kiberjinoyatchilik va virtual tahdidlar** (fishing, shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlash).
- **Internet orqali ekstremistik g'oyalarning tarqalishi.**
- **"Ma'naviy immunitet"ning pasayishi:** yoshlarning ongida milliy qadriyatlar zaiflashuvi.

Ma'naviy xavfsizlikni ta'minlashning institutsional va texnologik mexanizmlari

1. Davlat darajasidagi chora-tadbirlar: Axborot siyosatini takomillashtirish, media savodxonlikni oshirish. Milliy kontentni targ'ib qiluvchi platformalarni rivojlantirish. Yoshlar uchun xavfsiz internet muhitini yaratish.

2. Texnologik yechimlar

- Kiberxavfsizlik infratuzilmasini kuchaytirish.
- Kontentni avtomatik filtrlaydigan sun'iy intellekt tizimlaridan foydalanish.
- Foydalanuvchilarning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish bo'yicha milliy standartlar yaratish.

MUHOKAMA. Media makon va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) orqali yuzaga keladigan ma'naviy xavfsizlik tahdidlarini kamaytirish va ongli, sinchkov jamiyat qurishni ta'minlash maqsadida quyidagi taklif va tavsiyalarni keltirish mumkin:

1. Media savodxonlikni bolalar va yoshlar maktablarida joriy etish: Ta'lim muassasalarida "Raqamli madaniyat va xavfsiz internet" kurslarini darsliklarga kiritish.

2. Milliy kontentni rivojlantirish va targ'ib qilish: Prezidentlik va hukumat organlari, shuningdek OAV va startaplar hamkorligida ma'naviy va madaniy jihatdan boy, milliy qadriyatlar asosida kontent yaratishni qo'llab-quvvatlash. Raqamli platformalarda (masalan, YouTube, Telegram, Instagram) milliy hikoya, an'analar, oila qadriyatlari va tarbiyaviy kontentni targ'ib qiluvchi loyihalar yaratish.

3. Kiberxavfsizlik infratuzilmasini mustahkamlash: Davlat va xususiy sektor hamkorligida kiberxavfsizlikni kuchaytiruvchi texnologiyalarni joriy etish: kontent filtratsiyalovchi algoritmlar, sun'iy intellekt yordamida noto'g'ri yoki zararli axborotni aniqlash.

Internet provayderlari va telekommunikatsiya operatorlari bilan kelishib, "xavfsiz rejim" (safe mode) funksiyasini joriy qilish, ayniqsa bolalar va yoshlar uchun.

4. Sun'iy intellekt (SI) va Data Analytics dan foydalanish: SI modellarini yaratish orqali ma'naviy tahdidlarni oldindan bashorat qilish va bloklash mexanizmlarini joriy etish. Masalan, sentiment tahlil, phishing va noto'g'ri kontentni aniqlashda.

Mahalliy ilmiy muassasalar va IT-startaplar bilan hamkorlikda axborot oqimini "ma'naviy xavfsizlik nuqtai nazaridan" baholaydigan vositalar ishlab chiqish.

XULOSA. Maqola davomida o'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, ma'naviy xavfsizlikni ta'minlash — bu faqatgina axborotni cheklash yoki filtratsiya qilish bilan chegaralanmaydi. Bu jarayon kompleks yondashuvni, ya'ni texnologik, ta'limiy, tarbiyaviy va institutsional choralarni

uyg'unlashtirishni talab qiladi. AKT va media makonni butunlay to'sib bo'lmaydi, lekin undan ongli, madaniyatli va xavfsiz foydalanishni tashkil etish mumkin va zarur.

Birinchidan, davlat darajasida kiberxavfsizlikni kuchaytirish, zararli kontentni cheklash, yoshlar uchun xavfsiz internet muhitini yaratish kabi tizimli ishlar ma'naviy barqarorlik uchun muhim omildir. Ikkinchidan, ta'lim muassasalarida media savodxonlikni o'qitish, yoshlarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, raqamli madaniyatni shakllantirish orqali axborot tahdidlariga qarshi "ma'naviy immunitet" hosil qilish mumkin. Uchinchidan, oilaning roli ham beqiyos — farzandlarning internetdan foydalanish madaniyatini shakllantirish, ularga yo'l-yo'riq berish ma'naviy tarbiyaning ajralmas qismidir.

Shuningdek, mahalliy kontent yaratish, milliy qadriyatlarni targ'ib qiluvchi raqamli platformalarni rivojlantirish, ijtimoiy tarmoqlarda ijobiy kommunikatsiya madaniyatini shakllantirish kabi tashabbuslar ma'naviy muhitni mustahkamlashga xizmat qiladi. Ilmiy tadqiqotlar, monitoring markazlari, sun'iy intellekt asosidagi xavf aniqlash tizimlari ma'naviy xavfsizlikni zamonaviy usullar bilan ta'minlashda muhim vosita bo'la oladi. Umuman olganda, AKTning jadal rivojlanishi bilan bog'liq ma'naviy xavfsizlik — jamiyatning intellektual salohiyati, mafkuraviy barqarorligi va madaniy yaxlitligini saqlab qolishning eng muhim sharti bo'lib qolmoqda. Bu jarayonda davlat, ta'lim, OAV, oilalar va jamiyatning barcha bo'g'inlari o'zaro hamkorlik qilishi zarur. Raqamli davrda ma'naviy barqarorlikni ta'minlash uchun innovatsion texnologiyalar, tarbiyaviy dasturlar, ilmiy izlanishlar va ongni mustahkamlovchi tashabbuslarning yagona tizim sifatida ishlashi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Toshkentdagi IT-startap sun'iy intellektga asoslangan mobil ilova yaratdi, u foydalanuvchining ijtimoiy tarmoqdagi kontentini (postlar, xabarlar) tahlil qiladi va potentsial manipulyativ yoki salbiy ma'lumotlar aniqlanganda, foydalanuvchiga ogohlantirish beradi yoki kontentni bloklashni taklif qiladi.

Statistik Ma'lumotlar bilan Qo'llab-quvvatlash: O'zbekiston bo'yicha internetdan foydalanish darajasi 2025-yil yanvar-avgustda 94,2 % ga yetgan.

Uyda internet ishlatadigan aholining ulushi 2024-yil o'rtalarida 79,2 % ni tashkil qilgan. DataReportal ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda O'zbekistonda 29,52 million internet foydalanuvchisi bo'lgan va internet penetratsiyasi 83,3 % ni tashkil qilgan. Ushbu statistik raqamlar taklif va tavsiyalarning dolzarbligini ko'rsatadi: yuqori internet qamrovi va faol foydalanuvchilar soni media makonda ma'naviy xavfsizlikni ta'minlash uchun ehtiyot choralari zarurligini kuchaytiradi.

Zamonaviy davrda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) hayotning barcha jabhalarini qamrab olgan bo'lib, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy rivojlanishning asosiy drayveriga aylangan. Media makonning cheksiz kengayishi jamiyatga ulkan imkoniyatlar yaratgani holda, ma'naviy xavfsizlik masalasini keskin dolzarb qilib qo'ymoqda. Raqamli axborot oqimining keskin tezlashuvi, ijtimoiy tarmoqlardagi anonimlik, manipulyativ kontentlar, virtual zo'ravonlik va ommaviy madaniyatning agressiv ta'siri yoshlar ongiga bevosita va tezkor ta'sir ko'rsatmoqda. Bu esa jamiyatda ma'naviy immunitetni mustahkamlash zaruratini kuchaytiradi.

Maqola davomida o'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, ma'naviy xavfsizlikni ta'minlash — bu faqatgina axborotni cheklash yoki filtratsiya qilish bilan chegaralanmaydi. Bu jarayon kompleks yondashuvni, ya'ni texnologik, ta'limiy, tarbiyaviy va institutsional choralarni uyg'unlashtirishni talab qiladi. AKT va media makonni butunlay to'sib bo'lmaydi, lekin undan ongli, madaniyatli va xavfsiz foydalanishni tashkil etish mumkin va zarur. Birinchidan, davlat darajasida kiberxavfsizlikni kuchaytirish, zararli kontentni cheklash, yoshlar uchun xavfsiz internet muhitini yaratish kabi tizimli ishlar ma'naviy barqarorlik uchun muhim omildir. Ikkinchidan, ta'lim muassasalarida media savodxonlikni o'qitish, yoshlarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, raqamli madaniyatni shakllantirish orqali axborot tahdidlariga qarshi "ma'naviy immunitet" hosil qilish mumkin. Uchinchidan, oilaning roli ham beqiyos — farzandlarning internetdan foydalanish madaniyatini shakllantirish, ularga yo'l-yo'riq berish ma'naviy tarbiyaning ajralmas qismidir.

Shuningdek, mahalliy kontent yaratish, milliy qadriyatlarni targ'ib qiluvchi raqamli platformalarni rivojlantirish, ijtimoiy tarmoqlarda ijobiy kommunikatsiya madaniyatini shakllantirish kabi tashabbuslar ma'naviy muhitni mustahkamlashga xizmat qiladi. Ilmiy tadqiqotlar, monitoring markazlari, sun'iy intellekt asosidagi xavf aniqlash tizimlari ma'naviy xavfsizlikni zamonaviy usullar bilan ta'minlashda muhim vosita bo'la oladi.

Umuman olganda, AKTning jadal rivojlanishi bilan bog'liq ma'naviy xavfsizlik — jamiyatning intellektual salohiyati, mafkuraviy barqarorligi va madaniy yaxlitligini saqlab qolishning eng muhim sharti bo'lib qolmoqda. Bu jarayonda davlat, ta'lim, OAV, oilalar va jamiyatning barcha bo'g'inlari o'zaro hamkorlik qilishi zarur. Raqamli davrda ma'naviy barqarorlikni ta'minlash uchun innovatsion texnologiyalar, tarbiyaviy dasturlar, ilmiy izlanishlar va ongni mustahkamlovchi tashabbuslarning yagona tizim sifatida ishlashi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

- 1.Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. To'laganov, B. "Raqamli axborot makoni va yoshlar ongiga ta'siri". *O'zbekiston Milliy Universiteti Ilmiy axboroti*, 2022.
3. UNESCO. *Media and Information Literacy: Policy and Strategy Guidelines*. Paris, 2021.
- 4.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi bo'yicha qarori.
- 6.Soliyev A. "Axborot xavfsizligi va ma'naviy tahdidlar: zamonaviy yondashuvlar". *Innovatsion ta'lim jurnali*, 2023.
- 7.OECD. *Digital Security Risk Management for Economic and Social Prosperity*. OECD Publishing, 2015.
- 8.Cybersecurity & Infrastructure Security Agency (CISA). *Digital Security Guidelines*, 2023.
- 10.Statcounter GlobalStats. "Internet and Social Media Usage Statistics (2024)."
- 11.Qodirov M., Hasanov U. "Kiberxavfsizlik va raqamli madaniyatning shakllanishi". *Axborot xavfsizligi masalalari*, 2021.
- 12.Internet World Stats. "Global Internet Usage and Population Statistics." 2024.